

KRONİK

MİLLETLERARASI HUKUK KOMİSYONUNUN ÇALIŞMALARI

Prof. Dr. A. Suat BİLGE

Birleşmiş Milletler Milletlerarası Hukuk Komisyonunun Cenevre'de 24 Nisan - 29 Nisan 1962 tarihleri arasında yaptığı toplantılara ait rapor yayınlanmış bulunuyor. Yayınlanan bu rapor beş bölüme ayrılmıştır. Bölümlerde sıra ile komisyonun toplantısının düzenlenmesi, andlaşmalar hukuku, komisyonun milletlerarası hukukun tedvini ve tedrici gelişmesi hakkındaki ilerki çalışmaları, gelecek toplantı çalışmalarının düzenlenmesi ve Komisyonun aldığı diğer kararlar açıklanmaktadır.

Raporun birinci bölümü Komisyonun 25 e çıkan üye sayısına ve 28 Kasım 1961 de seçilen üyelerin adlarına, Komisyonun bürosuna ve gündemine ayrılmıştır. 24 Nisandan 9 Haziran 1962 tarihine kadar Cenevre'de çalışan Komisyon, 14 üncü toplantı devresinde sırasıyla andlaşmalar hukukuna dair madde taslaklarını incelemiş, gelecekteki çalışmaları hakkında tartışmalarda bulunmuş ve özel misyonlar, diğer kurullarla işbirliği ve gelecek toplantısının zaman ve yeri hakkında kararlar almıştır.

Milletlerarası Hukuk Komisyonu raporunun ikinci bölümü, Andlaşmalar Hukukuna ayrılmıştır. Bu bölümde ilk önce komisyonun Andlaşmalar Hukuku konusunda şimdiye kadar yaptığı çalışmalar özetlenerek konunun 1949 yılında Komisyonun gündemine alındığı ve J. L. Brierly'nin raportör seçildiği, kendisinin hazırladığı raporların komisyonun 1950 ve 1951 yılları toplantı devrelerinde incelendiği, raportörün ayrılması üzerine yerine 1953 de M. H. Lanterpacht'in seçildiği, gene seçilen raportörlerin istifaları dolayısıyla sıra ile 1955 de Sir G. Fitzmaurice ve en son 1961 de Sir H. Waldock'un raportör seçildiği belirtilmiştir. Aynı özette konunun, son

karar saklı kalmak üzere, ilk önce genel karakterde bir kod olarak ele alındığı açıklanmıştır. Komisyon, 1959 yılında raporun konu ile ilgili bölümünde Andlaşmalar Hukukunun iki sebepten bir sözleşme şeklinde tedvin edilemeyeceğini belirtmiştir. Birinci sebep, Andlaşmalar Hukukunun bir andlaşma şeklinden ziyade ahdi olmayan bir kod şeklinde düzenlenmesinin daha uygun olacağı kanaatidir. İkinci sebep de Andlaşmalar Hukukunun büyük kısmı ile sözleşme şeklinde düzenlenmeye müsait olmadığıdır. Kod şeklinin açıklayıcı hükümler koymak bakımından daha müsait olduğu da ayrıca düşünülmüştür.

Milletlerarası Hukuk Komisyonu Andlaşmalar Hukukuna verilecek şekil hakkındaki bu görüşünü 1961 yılında değiştirmiştir. Genel Kurula verdiği raporda Andlaşmalar Hukukunun bu husustaki bu sözleşmeye temel teşkil edecek madde taslakları halinde ele alınmasına ve ilkönce andlaşmaların akti konusunun incelenmesine karar verdiğini bildirmiştir. Bu karar değişikliğine sebep olan ana düşünce kodun bir sözleşme kadar müessir olmayacağı düşüncesi ve yeni kurulan devletlerin hukukun tesbitine doğrudan doğruya katılmalarını mümkün kılmak arzusudur. Bu suretle, Andlaşmalar Hukukunun bölümleri hakkında sözleşme taslakları hazırlanacak ve bunlar, ilerde verilecek karara göre tek bir sözleşme ve deniz hukukunda olduğu gibi sözleşmeler halinde diplomatik bir konferansta kesin olarak tesbit edilecektir.

Şimdilik hazırlık çalışmaları Andlaşma Hukuku konusunu üçe ayırarak plânlanmıştır. Bunlar konunun üç yönünü düzenliyen: a) Andlaşmaların akti, yürürlüğe girmesi ve tescili, b) Andlaşmaların geçerliği ve süresi ve c) Andlaşmaların uygulanması ve hükmü bölümleridir. Bu bölümlere ait madde taslakları hazırlanacak ve metinler, görüşlerinin öğrenilmesi için üye devletlere sunulacaktır.

Milletlerarası Hukuk Komisyonu bu toplantı devresinde rapor-tör Waldock'un andlaşmaların akdi, yürürlüğe girmesi ve tescili hakkında hazırladığı madde taslaklarını incelemiştir. Bu taslaklar genel olarak andlaşmaların akdi usulüne dair olup 29 maddeden ibarettir. Andlaşmaların akti, yürürlüğe girmesi ve tescili konusu; genel hükümler, andlaşmaların devletler tarafından akti, ihtirazî kayıtlar, yürürlüğe girme ve tescil ve hataların düzeltilmesi ve saklayıcı görevleri adlarını taşıyan beş bölümde ele alınmıştır. Bu bölümleri teşkil eden maddeler; andlaşmalar hukuku ile ilgili tariflere, maddelerin şümülüne, andlaşma akdi ehliyetine müzakere, imza, oylama, onaylama ve katılma yetkisine, bir andlaşmanın müza-

kere ve kalemle alınmasına, bir andlaşmanın metninin kabulüne, metnin tasdikine, bir andlaşmanın imza ve paraf edilmesine, imzanın hukukî hükmüne, onaylamaya, katılmaya, kabul veya tasvibe, onaylama, katılma, kabul ve tasvip usulüne, onaylamanın, katılmanın, kabul ve tasvibin hukukî hükmüne, devletlerin andlaşmanın yürürlüğe girmesinden evvelki hak ve vecibelerine, ihtirazî kayıtların ifadesine, ihtirazî kayıtların kabul ve bunlara itirazlara, ihtirazî kayıtların hükmüne, ihtirazî kayıtların uygulanmasına, ihtirazî kayıtların kaldırılmasına, andlaşmaların yürürlüğe girmesine, geçici olarak yürürlüğe girmeğe, andlaşmaların tescil ve yayınlanmasına, hataların düzeltilmesine, çok taraflı andlaşmaların saklayıcısına ve saklayıcının görevlerine dairdir.

Madde taslaklarının ilk incelenmesi bunların devletlerin tatbi-katına uygun olduğu kanaatini vermektedir.

Milletlerarası Hukuk Komisyonu raporunun 3 üncü bölümü, milletlerarası hukukun tedvinini ve tedrici geliştirilmesi alanında yapılacak çalışmalara ayrılmıştır. Bu bölümde, Komisyonun Genel Kurulunun kararları ile kendisine verilen Andlaşmalar Hukuku, devletlerin sorumluluğu ve devlet ve hükümetlerin halefiyet konularında çalıştığı ve bu konuların şumül ve karışıklığı dolayısıyla yapılacak çalışmaların uzun süreceği belirtilmekte ve bu sebeple çalışma programına yeni konuların ilâve edilmemesi istenmektedir.

Aynı bölümde verilen bilgiye göre devletlerin sorumluluğu konusunun Milletlerarası Hukuk Komisyonunda tartışılması sırasında bu konunun önceliği bütün üyeler tarafından kabul edilmiş, ancak nasıl ele alınacağı bakımından çeşitli görüşler ortaya atılmıştır.

Bir kısım üyeler konunun çok karışık olduğunu ve milletlerarası hukukun önemli bir bölümünü teşkil ettiğini bu sebeple ilkönce bu husustaki genel prensiplerin tesbitini istemişlerdir. Bunlar aksi halde makul bir süre içinde yeterli bir taslak hazırlanamıyacağı kanısında olduklarını söylemişlerdir.

Komisyonun diğer bir kısım üyeleri konu sınırlandırılacaksa önde incelenecek yönünün yabancıların uğradıkları zararlardan doğan sorumluluk bölümü olduğunu belirtmişlerdir. Diğer bir aracı görüş de devletin genel sorumluluğu ile yabancılara uygulanacak işlem konuları üzerinde ayrı ayrı durulmayarak ilkönce sorumluluğun ana kaidelerinin tesbitini istemiştir. Tartışmalar sonunda bu görüş benimsenerek ilkönce sorumluluğun genel kaidelerinin ince-

lenmesi kararlaştırılmıştır. Çalışma usulü bakımından şimdiye kadar ki bir raportör tayin ederek ilk hazırlığı yapma mutad usulünden ayrılmıştır. Hazırlık çalışmaları için on üyelik bir alt komisyon kurulmuştur. Bu komisyon sorumluluk konusunun şumulüne dair bir ön rapor hazırlayacaktır.

Devletin ve hükümetlerin halefiyeti konusu da Milletlerarası Hukuk Komisyonunda benzer tartışmalara yol açmıştır. Tartışmalar sonunda bu konuda bir alt komisyon kurulmuştur. Alt komisyon ön çalışmaları yapacaktır. Milletlerarası Hukuk Komisyonunun gelecek toplantısına kadar Birleşmiş Milletler Sekreterliği de üç yönde bilgi toplayacaktır. Bu bakımdan Sekreterlik Birleşmiş Milletler üyeliğinden doğan hak ve yükümlere halefiyet, çok taraflı sözleşmelerin halefiyet ile ilgili hükümleri ve devletlerin halefiyeti konusundaki milletlerarası kararlar hakkında üç belge hazırlayacaktır.

Milletlerarası Hukuk Komisyonu raporunun 4 üncü bölümde, komisyonun gelecek toplantısında yapılacak çalışmalar hakkında alınan tedbirler açıklanmaktadır. Bu arada devletlerin sorumluluğu ve devlet ve hükümetlerin halefiyeti konularında iki alt komitenin kurulduğu belirtilmektedir.

Raporun son bölümü, başlıca komisyonun diğer kurallar ile işbirliğine, gelecek toplantısının yer ve tarihine dair görüşmelere ayrılmıştır.

Milletlerarası Hukuk Komisyonunun bu toplantısında ele alınan Andlaşmalar Hukuku, devletlerin sorumluluğu ve devlet ve hükümetlerin halefiyeti bilindiği üzere milletlerarası hukukun en karışık ve tatbikatta en fazla güçlükler ile karşılaşılan konulardır. Bu konularda yapılan hazırlık çalışmaları, deniz hukuku ve diplomatik münasebetler konularında olduğu gibi ileride tedvin sözleşmeleri yapılmasını sağlayabilirse milletlerarası hukukta önemli bir gelişme olacak ve artık bu hukukun yetersizliği öne sürülemezdir.